

Tarja Halonen: Tal vid Svenska dagens 100-årsjubileum

Talare

Tarja Halonen
President

Datum

6 november 2008

Omständigheter

Tal av republikens president Tarja Halonen vid Svenska dagens 100-årsjubileum (med reservation för ändringar)

Historieskrivningen minns vanligen krigstid bättre än fredstid. Sverige och Finland var ett och samma rike i mer än 600 år. I år och nästa år uppmärksammar vi på båda sidor om Bottniska viken Finska kriget, som innebar att riksgemenskapen med vårt tidigare moderland Sverige upphörde. Ryssland fogade Finland till kejsardömet som ett autonomt storfurstendöme. Finlands utveckling till en självständig nation fick ny riktning och kraft i och med freden i Fredrikshamn och Borgå lantdag.

Det faktum att riksgemenskapen upphörde innebar dock inte att de mångsidiga, månghundraåriga samhällsbanden skulle ha brustit. Vi finländare fick då lära oss det nordiska samhällets grunder. Och många kulturella band förenar oss fortfarande.

Svenskans ställning ska inte bara ses snävt ur ett historiskt perspektiv. För mig har respekten för det svenska språket alltid betytt respekt för minoritetsrättigheterna och den kulturella rikedom, men också för uppkomsten av Finlands självständighet. De finsk- och svenskspråkiga var i lika hög grad delaktiga i skapandet av vår nation. Dessa människor bildade den självständiga staten Finland genom ett avtal, dvs. Finlands grundlag och de dokument som hänför sig till den, och denna stat sökte sedan andra staters erkännande.

Tvåspråkigheten, med både finska och svenska, är ju också en ”kiva juttu”. Dubbelt mer kultur och förbindelser, som dock kräver en satsning.

I dag firar vi Svenska dagen för hundra gången. Det är finlandssvenskarnas egen högtidsdag som symboliserar deras rätt till sitt eget modersmål. Kontakten och vänskapen mellan grannländerna Sverige och Finland är viktig. Svenska dagen bidrar till detta, liksom också Kulturfonden för Sverige och Finland som för sin del firar femtioårsjubileum i år. Det finns alltså mycket att fira.

Under de senaste åren har det också i övrigt funnits skäl att uppskatta våra förfäders arbete. I fjol firades minnet av det finska skriftspråkets fader, Mikael Agricola. Jubileumsårets tema: ”Eget språk, eget sinne” visar hur viktigt språket är. Vi lärde oss redan i skolan hur stor betydelse Agricolas livsverk har haft för den finska kulturen. Denna lärdom borde ge oss förutsättningar att respektera alla människors modersmål och deras rätt att använda det i sitt dagliga liv.

Svenska dagen har utvecklats till sin nuvarande form parallellt med de språkliga rättigheterna och relationerna mellan den svenskspråkiga och finskspråkiga befolkningsgruppen. Redan i början av vår självständighet, i regeringsformen av år 1919 och i den språklag som stiftades tre år senare, fastställdes att Finlands nationalspråk är finska och svenska.

Det faktum att språken var likställda juridiskt hindrade inte språkfrågorna från att tillspetsas under de första decennierna av vår självständighet – något som också hade skett i slutet av vår autonomitid. De språkliga motsättningarna var tidvis häftiga och pågick ända fram till vinterkriget. Orsaken till motsättningarna står bland annat att finna i den svaga ställning inom förvaltning, utbildning, kultur och forskning som finskan länge hade haft under den svenska och ryska tiden, trots att majoriteten av befolkningen hade finska som modersmål även då.

Ett hundraårsjubileum inspirerar oss att blicka tillbaka på historien för att vi ska förstå dagens situation. Historien kan vi inte göra om, men framtiden är vi alla med om att bygga. Svenskans ställning i Finland i dag och i framtiden ligger nämligen i våra händer.

I grundlagen tryggas finskans och svenskans ställning som landets nationalspråk. Detta innebär att landet officiellt är tvåspråkigt, men också att nationalspråken är jämlika. Finland har också internationellt förbundit sig att respektera de språkliga rättigheterna.

Enligt grundlagen ska det allmänna tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällsliga behov enligt lika grunder. Detta innebär inte bara att språken är formellt jämlika, utan också att man ser till att det råder en faktisk jämlikhet mellan den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningen.

Vår grundlag tryggar i dag som minoritetsspråk samiska, romani och teckenspråk. De språkliga rättigheterna är mångfasetterade och ofta en förutsättning för att övriga grundläggande rättigheter verkligen ska kunna tillgodoses. Den finskspråkiga majoriteten av befolkningen märker nödvändigtvis inte hur stor betydelse de grundläggande språkliga rättigheterna har. Det finns därför skäl att ständigt återkomma till dem.

I Finland har det alltid talats fler språk än dem jag redan nämnde. Människor har alltsedan urminnes tider rört sig kring Östersjön och bosatt sig i nya trakter. Under de senaste decennierna har Finland blivit allt flerspråkigare. Men, jämfört med många andra länder är de språkliga minoriteterna i Finland ännu relativt små.

Till följd av globaliseringen översköljs vi nu av en mängd olika kulturer. Den språkliga verkligheten har förändrats en gång för alla. Också på individnivå har situationen förändrats. Det är allt vanligare att människor kan två eller flera språk i stället för bara ett.

Jag har i det föregående betonat betydelsen av de språkliga rättigheterna och det stöd rättsstaten ger dem. Sett ur denna synvinkel verkar svenskans ställning vara tryggad och människor ha en välgrundad rätt att använda sitt modersmål. Men, parallellt med bestämmelserna behövs också en samhällspolitik som stöder dem. Inom till exempel utbildningspolitiken har man redan fattat beslut vars inverkan på svenskans ställning och framtid vi noga bör följa. Språkundervisningen i grundskolan ger oss färdigheter att använda och utveckla våra språkkunskaper. De utbildningspolitiska besluten har vittgående följder. Om de visar sig vara felaktiga, behövs år av arbete innan de har rättats till.

Andelen personer med svenska som modersmål i Finland är i dag cirka fem och en halv procent, vilket är knappt 300 000 personer. Det finns dessutom en mängd människor som använder svenska parallellt med finskan. Man befarar att

den svenskspråkiga befolkningen minskar. Svenskan används dessutom allt mindre i kontakten med myndigheter och i det offentliga.

För att svenskan ska vara ett levande och starkt språk i Finland behövs målmedvetet arbete. Frågan påverkas också av de värderingar och attityder som råder i samhället – allas, såväl de finsk- som de svenskspråkigas attityder.

Jag vill varmt lyckönska er alla med anledning av Svenska dagens 100-årsjubileum. Svenskan och den svenska kulturen är en viktig del av vårt nationella arv. Att bevara dem starka är att värna om den kulturella mångfalden och tillgodose människors grundläggande rättigheter. Jag vill tacka er för det värdefulla arbete ni gör för vårt fosterland och vårt folk.

Taggar

2000-tal, 2008, Kvinna

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/tarja-halonen-tal-vid-svenska-dagens-100-arsjubileum>